

JEHO SVÄTOSŤ

14. DALAJLAMA

ŽIVOTOPIŠ

TÄNDZIN GEDŽE TÄTHONG

PREDSLOV

TÄNDZIN ČHÖGJAL (NGARI RINPOČHE)

JEHO SVĚTOSTĚ

14. DALAJLAMA

JEHO SVÄTOSŤ
14. DALAJLAMA
ŽIVOTOPIS

PREDSLOV
TÄNDZIN ČHÖGJAL, NGARI RINPOČHE

TÄNDZIN GEDŽE TÄTHONG
A
GAUTAM PÉMMARÁDŽU

EDITORKA FOTOGRAFÍÍ **JANE MOORE**

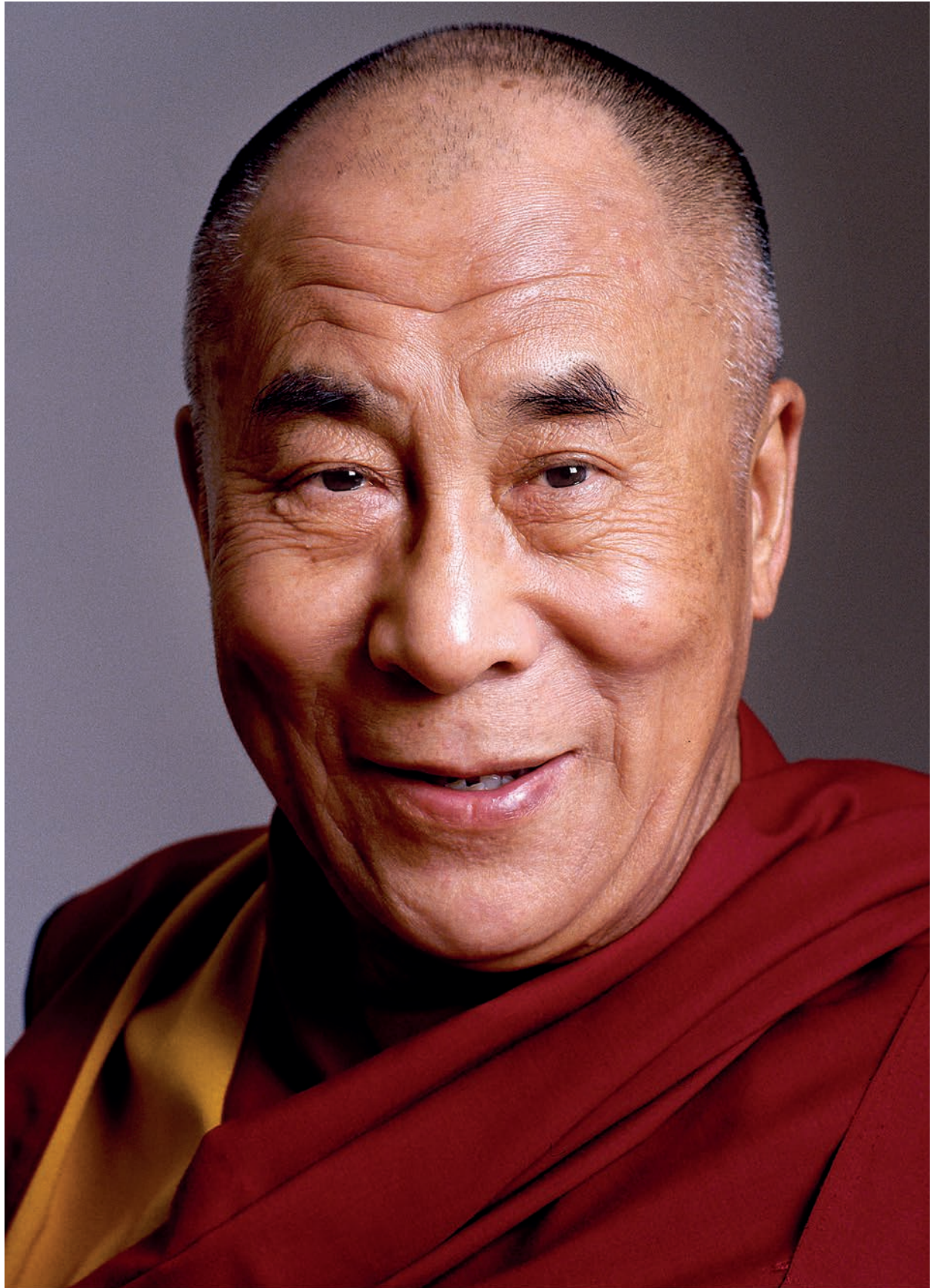
slovar

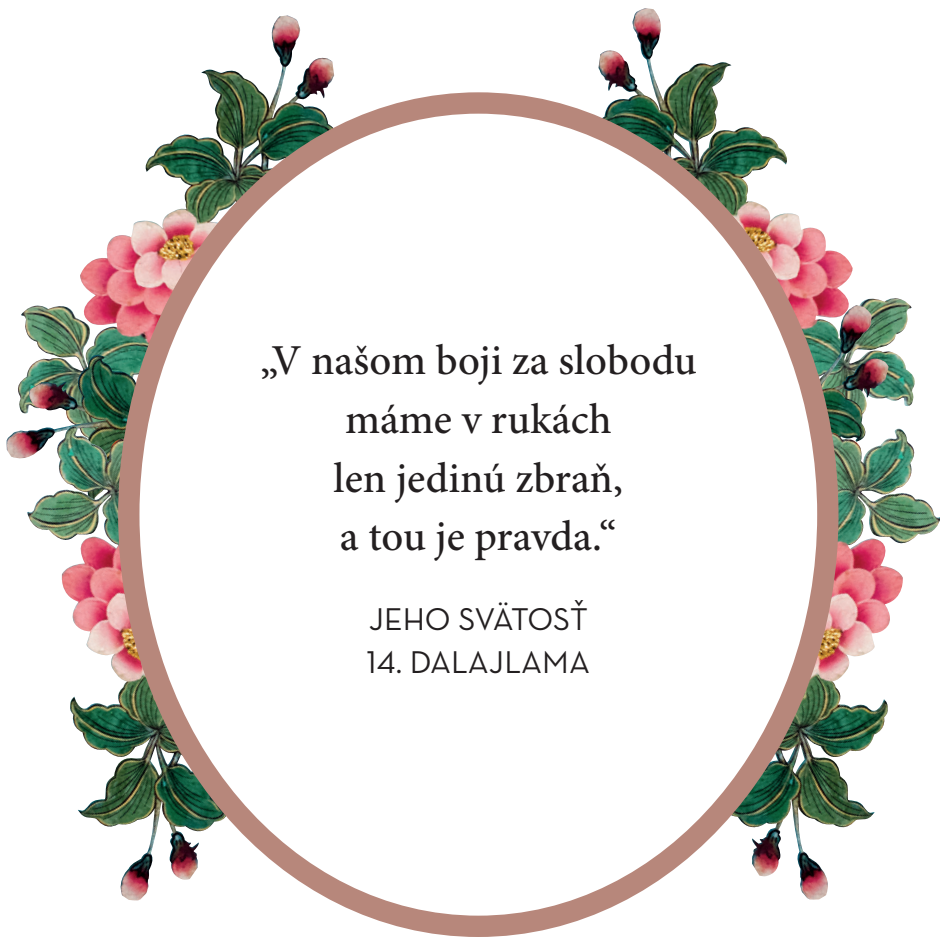

OBSAH

Predslov	14
TÄNDZIN ČHÖGJAL, NGARI RINPOČHE	
.....	
Jeho Svätosť mojimi očami	16
TÄNDZIN GEDŽE TÄTHONG	
.....	
Bódhisattva súcitu	28
OD ODKAZU SONGCĀNA GAMPA K MODERNÝM REFORMÁM 13. DALAJLAMU	
.....	
Vzácný ochranca v Krajine snehu	64
14. DALAJLAMA, ČÍNSKA INVÁZIA A ĽUDOVÉ POVSTANIE V LHASE	
.....	
Nový domov v Indii	154
EXIL Z TIBETU A NOVÝ DOMOV V DHARMŠÁLE	
.....	
Oslovenie sveta	222
GLOBALNÝ ZÁUJEM O TIBETSKÝ BUDDHIZMUS A ZÍSKANIE NOBELOVEJ CENY ZA MIER	
.....	
Všeobecný súcit a uzdravovanie sveta	294
SVETOVÁ IKONA, DEMOKRACIA A UMENIE BYŤ ŠŤASTNÝ	
.....	
<i>Podakovania</i>	343
<i>Vybraná bibliografia</i>	344
<i>Príloha</i>	346
<i>Zdroje obrazového materiálu</i>	350

„V našom boji za slobodu
máme v rukách
len jedinú zbraň,
a tou je pravda.“

JEHO SVÄTOSŤ
14. DALAJLAMA

TIBETSKÍ DALAJLAMOVI

*„Dalajlama je ako slnečný lúč, ktorý nemôže žiadna skupina ľudí zatieniť.
Prostredníctvom neho ožiari buddhistická viera každého.“*

MANDŽUSKÝ CISÁR KCHANG-SI 7. DALAJLAMOVI

Línia dalajlamov sa začala v 14. storočí narodením Gendünduba. Samotná inštitúcia však vznikla až v 16. storočí, keď mongolský vládca Altanchán pomenoval svojho tibetského učiteľa Sönama Gjamccha „dalajlama“. Sönam Gjamcho bol tretím prevtelením Gendünduba, a tak sa stal známym ako 3. dalajlama a Gendündubovi bol udelený titul 1. dalajlamu. Od čias 1. dalajlamu prišli na svet ďalší trinásti a s každým rástla duchovná autorita tejto inštitúcie. Počnúc veľkým piatym dalajlamom Ngawangom Lozangom Gjamchom mali dalajlamovia v rukách aj svetskú moc. Tibeťania veria, že dalajlama je ľudskou inkarnáciou Avalókitéšvaru, stelesneného súcitu a ochrancu Krajiny snehu. Dnes je 14. dalajlama najmocnejším politickým a duchovným symbolom svojej krajiny a jej ľudu. Ako napísal tibetský bojovník Aten: „Puto, ktoré každého Tibeťana viaže k dalajlamovi, je hlboké a neopísateľné. Dalajlama pre nás symbolizuje celý Tibet... Je živým zosobnením večných princípov buddhizmu.“

1. Gendündub, 1391 - 1474
2. Gendün Gjamccho, 1475 - 1542
3. Sönam Gjamccho, 1543 - 1588
4. Jöntäm Gjamccho, 1589 - 1617
5. Ngawang Lozang Gjamccho, 1617 - 1682
6. Cchang Gjamccho, 1683 - 1706
7. Kalzang Gjamccho, 1708 - 1757
8. Džampal Gjamccho, 1758 - 1804
9. Lungtog Gjamccho, 1805 - 1815
10. Cchulthim Gjamccho, 1816 - 1837
11. Khädub Gjamccho, 1838 - 1856
12. Thinlä Gjamccho, 1857 - 1875
13. Thubtän Gjamccho, 1876 - 1933
14. Tändzin Gjamccho, 1935 -

Fresky v inštitúte Norbulingka, Siddhpur, Himáčalpradéš

7

8

9

10

11

12

13

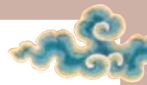
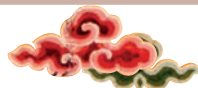
14

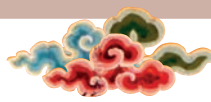
VÝNIMOČNÝ ŽIVOT

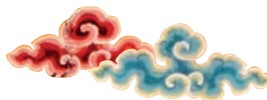
- ▶ **17. decembra 1933** Vo veku 57 rokov umiera v Lhase 13. dalajlama.
- ▶ **6. júla 1935** V rodine prostého roľníka v dedine Tagccher v blízkosti kláštora Kumbum na severovýchode kraja Amdo pri hraniciach s Čínou prichádza na svet Lhamo Döndub; je jedným zo siedmich súrodencov, ktorí sa dožijú dospelosti.
- ▶ **1937** Lhamo Döndub je oficiálne uznaný ako reinkarnácia 13. dalajlamu.
- ▶ **1939** Sťahuje sa do Lhasy a v najposvätejšom chráme Džókhang prijíma meno Džampal Ngawang Lozang Ješe Tändzin Gjamccho.
- ▶ **22. februára 1940** Formálne intronizovaný ako 14. dalajlama, duchovný vodca Tibetu.
- ▶ **1940 – 1942** Býva v palácoch Potala a Norbulingka so svojim starším bratom Lozangom Samtänom a začína mníšske štúdiá.
- ▶ **1942** V kláštore Džókhang skladá sľuby novica.
- ▶ **1949** Tibet obsadzuje Čínska ľudová oslobodenecká armáda.
- ▶ **1950** Ustanovený za svetského vodcu Tibetu, preberá plnú politickú moc; uniká z Lhasy do Jatungu (tibetský názov Dromo).
- ▶ **23. mája 1951** Tibetská delegácia v Pekingu podpisuje Sedemnásťbodovú dohodu.
- ▶ **24. júla 1951** Opúšťa Jatung a 17. augusta sa vracia do Lhasy.
- ▶ **9. septembra 1951** Do Lhasy vpochoduje tritisíc čínskych vojakov, 26. októbra ich nasleduje ďalších dvadsaťtisíc.
- ▶ **1954** Od staršieho učiteľa Linga Rinpočeho prijíma svätenie a v paláci Norbulingka vykonáva prvú iniciáciu do náuky Kálačakra.
- ▶ **Júl 1954 – jún 1955** Rokuje v Pekingu s Mao Ce-tungom. Dňa 27. septembra 1954 je zvolený za podpredsedu Stáleho výboru Všečínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov.
- ▶ **November 1956 – marec 1957** Prvá návšteva Indie, kde sa zúčastňuje na oslavách 2 500. výročia Buddhovho narodenia (*džajantí*, tibetsky *saga dawa*).
- ▶ **1958** Formuje sa prvé tibetské hnutie odporu.
- ▶ **Február 1959** Počas každoročných modlitebných obradov mu udeľujú titul *geše lharampa*.
- ▶ **10. marca 1959** Tibetské národné povstanie v Lhase.
- ▶ **17. marca 1959** V noci uteká z paláca Norbulingka do Indie.
- ▶ **Marec 1959** V oblasti Lhünce na tibetsko-indickej hranici formálne ustanovuje tibetskú vládu a odmieta Sedemnásťbodovú dohodu.

- ▶ **31. marca 1959** Po štrnásťdňovom strastiplnom putovaní prekračuje indickú hranicu. Indický predseda vlády Džaváharlál Néhrú mu udeľuje azyl, ktorý sa vzťahuje aj na Tibeťanov, čo ho do exilu sprevádzali alebo nasledovali.
- ▶ **18. apríla 1959** Prvé medzinárodné vyhlásenie, v ktorom oficiálne odmieta Sedemnáštbodovú dohodu. „Bez ohľadu na to, kde sa so svojim kabinetom nachádzam, tibetský ľud nás uznáva ako tibetskú vládu.“
- ▶ **20. apríla 1959** Prichádza do Masúrí, kde sa ubytuje v rezidencii rodiny Birlovcov.
- ▶ **30. apríla 1960** Nové bydlisko: ášram Svarg v Dharmšále (štát Himáčalpradéš), mestečku čiastočne zničenom zemetrasením v roku 1904.
- ▶ **1960** Vzdelávacia kampaň; založenie škôlky a školy pre deti tibetských utečencov, ktorú vedie dalajlamova staršia sestra Cchering Dolma.
- ▶ **1961** Valné zhromaždenie OSN schvaľuje rezolúciu.
- ▶ **1963** Zverejňuje návrh demokratickej ústavy Charta Tibeťanov v exile. V Dharmšále vzniká prvý tibetský parlament v exile.
- ▶ **9. septembra 1965** Čína formálne zriaďuje vládu „Tibetskej autonómnej oblasti“, ktorá zahŕňa celý Ť-Cang (Centrálny Tibet) a západný Kham.
- ▶ **1965** OSN vydáva rezolúciu. India, ktorá na Valnom zhromaždení vystupuje v tejto záležitosti prvý raz, upozorňuje, že „odkedy Tibet ovládla Čína, Tibeťania sú podrobení neustálej a stupňujúcej sa krutosti, ktorej sa v dejinách vyrovná len máločo“.
- ▶ **1967** Novozaložený Ústredný inštitút vyšších tibetských štúdií vo Váránasi sa stáva prvou tibetskou univerzitou. Prvé zahraničné cesty do Japonska a Thajska.
- ▶ **1968** Sťahuje sa do Thegchen chölingu (pôvodne Byrne Estate).
- ▶ **1970** Zakladá knižnicu tibetských diel a archíválií (LTWA); v súčasnosti je v nej vyše 80-tisíc rukopisov a ďalších zdrojov informácií o tibetských dejinách, politike a kultúre.
- ▶ **1973** Prvé návštevy západných krajín – Talianska, Švajčiarska, Holandska, Belgicka, Írska, Nórska, Švédska, Dánska, Spojeného kráľovstva, Západného Nemecka a Rakúska.
- ▶ **1979** Prvá návšteva USA.
- ▶ **1979** Prvý kontakt s vládou Čínskej ľudovej republiky od roku 1959; čínsky vodca Teng Siao-pching pozýva do Číny Gjalu Dönduba, staršieho brata Jeho Svätosti.
- ▶ **5. augusta 1979** Tibetská vláda v exile vysiela prvú pozorovateľskú delegáciu, ktorú vedie Džučen Thubtän Namgjal. V roku 1980 sú vyslané ďalšie dve.
- ▶ **13. marca 1981** V liste Teng Siao-pchingovi píše, ako tri pozorovateľské delegácie zistili, že v Tibete panujú „skľučujúce podmienky“, a preto „je potrebné, aby došlo k úprimnému úsiliu riešiť tento problém rozumne a v súlade s reálnymi faktami“.

- ▶ **24. apríla 1982** Tibetská delegácia vysokých hodnostárov prichádza do Pekingu na predbežné rokovania s čínskymi funkcionármi.
- ▶ **19. októbra 1984** Koná sa druhé kolo rokovaní medzi troma delegátmi a čínskymi lídrami. Nedochoádza k žiadnemu pokroku smerom k zásadným diskusiam.
- ▶ **1985** Do Tibetu odchádza štvrtá vyšetrovacia delegácia.
- ▶ **1987 – 1989** Čínske úrady opakovane potláčajú veľké protesty v Lhase, o život prichádza mnoho ľudí.
- ▶ **21. septembra 1987** Vo Washingtone, D. C., predkladá Jeho Svätosť tzv. Päťbodový mierový plán pre Tibet. V prejave k Výboru pre ľudské práva amerického Kongresu navrhuje, aby sa Tibet stal mierovou zónou a ekologickou rezerváciou, pričom Čína by zodpovedala za jeho obranu a zahraničnú politiku.
- ▶ **September 1987** Vedenie Číny návrh odmieta. Veľké protesty v Lhase.
- ▶ **15. júna 1988** V Európskom parlamente prednesie tzv. Štrasburský návrh a po prvý raz pripúšťa možnosť spojenia s Čínou.
- ▶ **1989** V Tibete zomiera 10. pančhenlama (po dalajlamovi druhý najvyšší duchovný). Dňa 7. marca vyhlásili v Lhase stanné právo.
- ▶ **10. decembra 1989** V Osle preberá Nobelovu cenu za mier.
- ▶ **1989** Z finančnej odmeny za Nobelovu cenu v Naí Dillí zakladá Nadáciu pre univerzálnu zodpovednosť. Jej poslaním je podporovať nenásilné riešenia, zlepšovať komunikáciu medzi náboženskou a vedeckou sférou, obhajovať ľudské práva aj demokratické slobody, chrániť a obnoviť zdravé životné prostredie.
- ▶ **1991** Po takmer desaťročí dialógov s vedcami zakladá Inštitút mysle a života.
- ▶ **10. marca 1991** V prejave počas výročia tibetského povstania vyhlasuje, že ak čínska vláda nezareaguje na Štrasburský návrh pozitívne, nebude sa naďalej cítiť povinný dodržiavať akékoľvek dovtedajšie ústupky.
- ▶ **25. marca 1991** India informuje čínske veľvyslanectvo v Naí Dillí o dalajlamovej túžbe podieľať sa na pátraní po reinkarnácii pančhenlamu.
- ▶ **1992** Iniciuje ďalšie veľké demokratizačné zmeny vrátane volieb *kalönov* (ministrov), ktoré majú naďalej prebiehať v rámci zhromaždenia zástupcov tibetského ľudu, a založenia súdneho systému.
- ▶ **1992** V Tibete je zakázané vlastniť akékoľvek fotografie, kazety či knihy s jeho prejavmi a učením.
- ▶ **10. marca 1994** V prejave počas výročia tibetského povstania pripúšťa, že mnohí Tibetania nesúhlasia s autonómiou Tibetu a sú za jeho nezávislosť.
- ▶ **14. mája 1995** Uznáva šesťročného Gendüna Čhökjiho Ňimu (nar. 25. apríla 1989) za 11. tibetského pančhenlamu. Dňa 17. mája nový pančhenlama aj s rodinou zmizne; ich osud zostáva doteraz neznámy.

- ▶ **29. novembra 1995** Čínske úrady udeľujú titul 11. pančhenlamu Gjacchänovi Norbovi; tvrdia, že majú právo voliť pančhenlamovu reinkarnáciu. Veľká väčšina tibetských buddhistov ho odmieta.
- ▶ **2001** Tibetský ľud prvý raz demokraticky volí *kalöna thipu* (predsedu vlády).
- ▶ **17. októbra 2007** Jeho Svätosti udeľujú zlatú medailu amerického Kongresu, ktorý tak uznáva jeho rolu ako „jedného z najvýznamnejších svetových morálnych a duchovných vodcov, ktorí presadzujú mier“.
- ▶ **2007** Emoryho univerzita v Atlante, americký štát Georgia, mu udeľuje titul *Presidential Distinguished Professor*.
- ▶ **2007** Podľa nového čínskeho zákona musí byť každý „žijúci buddha“ schválený čínskou vládou v Pekingu, čo znamená, že čínska vláda vyberie 15. dalajlamu.
- ▶ **2009** Prispieva sumou 150 000 amerických dolárov Centru na výskum a výučbu súcitu a altruizmu na Stanfordovej univerzite.
- ▶ **2009** V Tibete vedie všeobecná frustrácia k prvému prípadu sebaupálenia. V nasledujúcich rokoch pribúdajú ďalšie prípady.
- ▶ **29. mája 2011** Podpisuje dodatok k Charte Tibeťanov, čím oficiálne prenáša svetskú moc na demokraticky zvoleného vodcu. Tým sa končí 369 rokov trvajúca tradícia (od čias 5. dalajlamu, rok 1642), podľa ktorej má dalajlama dvojitú moc – duchovnú aj svetskú. Tiež načrtáva pravidlá na určenie ďalšieho dalajlamu.
- ▶ **8. augusta 2011** Novozvoleným *sikjongom*, hlavou Ústrednej tibetskej správy (vlády v exile), sa stáva absolvent Harvardu Dr. Lozang Sengge.
- ▶ **2012** V Londýne Jeho Svätosť preberá prestížnu Templetonovu cenu. Finančnú odmenu venuje indickému fondu Zachráňte deti, ktorý v prvých rokoch exilu podporoval deti tibetských utečencov.
- ▶ **6. júla 2015** V Dharmasále a po celom svete sa slávia osemdesiate narodeniny Jeho Svätosti.
- ▶ **2016** Okrem mníchov udeľuje titul *geše* aj šestnástim tibetským buddhistickým mníškam; po prvý raz v histórii tento titul získavajú ženy.
- ▶ **Apríl 2019** V Naí Dillí predsedá celosvetovému uvedeniu učebného plánu spoločenskej, citovej a etickej výchovy v školách, pripraveného v spolupráci s Emoryho univerzitou.
- ▶ **Apríl 2020** Pri príležitosti päťdesiateho výročia Medzinárodného dňa Zeme zverejňuje počas globálnej pandémie posolstvo o všeobecnej zodpovednosti chrániť ľudstvo pomocou solidarity a spolupráce.

PREDSLOV

Ked' som bol predčasne vyspelým trinásťročným chlapcom, môj brat Jeho Svätosť 14. dalajlama musel opustiť pod rúskom tmy krajinu. Ja som cestoval s matkou a sestrami, ktoré sa na moje veľké pobavenie preobliekli za mužov. Matka sa bála, že by nás mohlo prezradiť moje správanie a priamočiarosť (vlastnosť, čo mi ostala dodnes). Nemusela sa však vôbec strachovať. Privelmi ma fascinovali khamskí povstalci, ktorí putovali s nami, ich zbrane a fotoaparát, čo mi visel na krku. Môj brat vo svojej knihe *Sloboda v exile* (vyšla v češtine, pozn. red.) tento nebezpečný útek opisuje a vykresluje, aký bol počas celej cesty napätý, no pre mňa to bolo najväčšie dobrodružstvo, aké môže chlapec zažiť. Uvedomujem si, že to môže znieť neúctivo, ale som pevne presvedčený, že keby bol môj brat zostal v Lhase a pokračoval v dráhe vytýčenej svojimi predchodcami, svet by bol ochudobnený o kométu, ktorá žiari našimi časmi.

Indická vláda prejavila obrovskú statočnosť a láskavosť, keď dalajlamovi a jeho ľudu poskytla útočisko, a tento čin zmenil smerovanie našich dejín. Dnes, sedemdesiat rokov po tom, máme svoj malý priestor, v ktorom odovzdávame, pestujeme a chránime tibetskú kultúru a naše duchovné praktiky. Zaplatili sme však vysokú cenu. Náš ľud zostal roztrúsený, nemáme vlastnú krajinu a od odchodu z Lhasy nemám, rovnako ako tisíce iných Tibeťanov, cestovný pas (Tibeťanom v exile sa vydáva identifikačná karta). V sedemdesiatych rokoch minulého storočia som dobrovoľne narukoval k dvadsiatemu druhému oddielu, čiže zvláštnym pohraničným zložkám alebo tajnému elitnému pluku Tibeťanov, ktorý je súčasťou indickej armády. Hoci vznikol na boj s čínskou armádou v Tibete, zapojil sa do akcií na mnohých iných bojiskách, na tomto však vôbec. V prvých rokoch existencie oddielu sa k nemu dobrovoľníci pridávali bez nároku na odmenu; jednoducho túžili po príležitosti bojovať proti čínskej armáde. Niektorí sa možno začudujú, že dalajlamov mladší brat sa rozhodol pre cestu, ktorá nebola nenásilná. Pre nás to však nie je nič nezvyčajné – každý člen našej rodiny slúži Tibetu vlastným spôsobom.

Napriek rokovaniam a určitému povzbudivému vývoju nemôžu Tibeťania žijúci v Tibete slobodne vyznávať svoju vieru a zachovávať vlastnú kultúru. Ľudský duch je však vytrvalý. Náš záujem sa sústredil len na môjho staršieho brata Jeho Svätosť 14. dalajlamu. Neúnav-

Tändzin Čhögjal (Ngari Rinpoče) so starším bratom dalajlamom, prezlečení do civilných šiat počas strastiplného útoku z Lhasy, 1959

ným úsilím, s ktorým bojuje za svoj ľud a vedie nás po spravodlivej ceste dharmy a etického života, sa stal príkladom dokonca aj pre jeho protivníkov.

Úmysel napísať túto knihu od začiatku podporujem, pretože príbeh Jeho Svätosti má význam pre celé ľudstvo. A kto iný by ho mohol vyrozprávať lepšie ako môj starý priateľ a oddaný pracovník tibetských inštitúcií Tändzin Gedže Täthong. Jeho rodina hrala v tibet-

ských dejinách dôležitú úlohu a pôsobila v službách niekoľkých dalajlamov. Aj on sa vydal po stopách rodinnej tradície a takmer štyri desaťročia bol súčasťou súkromnej kancelárie Jeho Svätosti. Po celé tie roky sme spolu ako priatelia, kolegovia a dnes už aj muži na odpočinku zdieľali najväčšie životné radosti aj najhlbšie trápenia. V tých najtemnejších chvíľach, keď ma sužovala depresia, Tändzin Gedže-la (prípona -la značí úctu, pozn. red.) ma navštevoval a presviedčal, aby som s ním išiel na prechádzku alebo si zaplávať. Pri jednej takej príležitosti som jeho naliehanie ignoroval, a keď som sa otočil, zbadal som, ako sa v snahe upútať moju pozornosť postavil na hlavu. V tom čase bol ešte mníchom a mal na sebe rúcho – začal som sa smiať a napokon som mu pritakal. Počas práce na tejto knihe sme strávili hodiny diskutovaním a spomínaním podobných historiek a ja som si z neho občas uťahoval – čo patrí k nášmu vzťahu už vyše päťdesiat rokov. Dúfam, že kniha čitateľom priblíži tibetskú skúsenosť riadenú naším duchovným vodcom, mojím starším bratom, Jeho Svätosťou 14. tibetským dalajlamom.

TÄNDZIN ČHÖGJAL, NGARI RINPOČHE

JEHO SVÄTOSŤ MOJIMI OČAMI

Do Dharmšály som prišiel po prvý raz v zime 1962/1963 autobusom z Pathánkótu. Keď sme vošli do údolia Kángrá, pohľad na okolité hory ma uchvátil. McLeod Gaňdž, v tých časoch Horná Dharmšála, bolo spustnuté mestečko na pokraji zániku. Od bazára Kótváli sme sa viezli čoraz vyššie a nebolo tam veľmi čo vidieť okrem zopár budov na severnej strane cesty, medzi ktoré patrili aj sklad kuriozít, obchod Nauródži a niekoľkých domov, čo postavili Briti. Do Dillí jazdil iba jeden autobus denne a len zopár k bazáru Kótváli a do McLeod Gaňdžu. Dharmšála bola takmer úplne odrezaná od okolitého sveta. Po päťnásťminútovom strmom stúpaní ponad McLeod Gaňdž sme sa dostali k ášramu Svarg, novému domovu Jeho Svätosti; so svojou najbližšou rodinou, ceremoniami, dohliadačmi na rúcha a pokrmy, tajomníkmi, tlmočníkmi a osobným personálom tam dalajlama žil až do roku 1967. Toto miesto sa stalo aj mojím domovom. Ako najmladšiemu zamestnancovi dalajlamovej súkromnej kancelárie mi prideliť „služobné bývanie“ v ášrame. Bola to miestnosť asi 2 x 3 m, o ktorú som sa delil so ctihodným Lozangom Gawom, vrchným asistentom Jeho Svätosti. Keďže v izbe nebolo dosť miesta na dve postele, mali sme poschodovú posteľ a ja som spal hore. Maličká toaleta stála neďaleko a používali sme ju spolu s ďalšími obyvateľmi ášramu Svarg. Mali sme množstvo povinností, a tak nebolo času sťažovať sa na nedostatok pohodlia. Napokon, i Jeho Svätosť dalajlama, ktorý dovtedy žil v nádherných palácoch Potala a Norbulingka, sa svojmu novému bývaniu (ktoré malo množstvo nedostatkov) bez námietok prispôbil.

Keď som sa stal členom kancelárie, pracovali sme v nej len štyria – ctihodný Kungo Tara, vrchný tajomník a bývalý kolega môjho otca, Kungo Rinčen-la (Saducchang), ktorý pomáhal s anglickou korešpondenciou, a Čampa Jöntän-la a ja – dvaja úradníci pre tibetskú a anglickú sekciu. Čampa Jöntän-la mal prezývku „Tibetský písací stroj“, pretože mal neobyčajne krásny rukopis. Spoločnosť nám robili aj psi Jeho Svätosti, dvaja lhasa apsovia Sennge a Taši (darček od doby-

Strana oproti:
Štrnásť dalajlama
s modlitebnými korá-
likmi v modlitebni jeho
súkromnej rezidencie,
Dharmšála, 2004

vatela Mount Everestu Tändzina Norgjäho) a neskôr aj mačka, ktorá sa u nás udomácnila. Fungovali sme vo veľmi skromných podmienkach, poháňalo nás však vášnivé zaujatie pre prácu. Jeho Svätosť dalajlama mal len 23 rokov, keď musel opustiť vlasť, ale mal dostatok prozreteľnosti, aby chápal, že 80-tisíc utečencov, ktorí z Tibetu do Indie unikli skôr, než Číňania uzavreli hranicu, sa bude musieť niekde usídlieť a zaradiť do života.

V prvých rokoch exilu sme sa sústreďovali na vytvorenie systémov, inštitúcií a organizácií. Indická vláda bola pohostinná a vlúdna, dovolila nám zakladať vlastné školy, v ktorých sa deti mohli vzdelávať po tibetsky, a rovnako nám dala k dispozícii pozemky, kde mohli Tibeťania hospodáriť a byť sebestační. Jeho Svätosť dalajlama na túto veľkorysú ústretovosť, s ktorou nám India (v tom čase sama mladý štát len s dvanásťročnou históriou) poskytla útočisko, nikdy nezabudol, a dokonca sám seba nazýva „synom Indie“. Popri vzdelávacích inštitúciách založil aj viacero ďalších, ktorých zmyslom bolo zachovanie tibetskej kultúry. Prvou z nich bol Tibetský inštitút múzických umení (TIPA), ktorý prosperuje dodnes. Okolo rokov 1968 či 1969 (v tom čase bol známy ako Dramatická škola) sa ocitol na pokraji zániku pre viaceré problémy vrátane interných sporov. Ponúkol som sa, že sa pokúsim inštitút zachrániť. Práve v inštitúte som sa stretol so svojou budúcou manželkou Kalzang Čhökji, známou speváčkou. Vzali sme sa v roku 1980, osem rokov po tom, čo opustila inštitút a ja som si vyzliekol mníšske rúcho. V súkromnej kancelárii Jeho Svätosti sme sa podieľali na všetkých dalajlamových činnostiach, či už išlo získanie podpory pre Tibet od medzinárodného spoločenstva, alebo o budovanie rozličných organizácií a centier na území Indie. Jeho Svätosť dalajlama rozposielaľ nespočetne veľa listov svetovým lídrom, no odpoveď prišla len zriedka. Boli to ťažké časy.

Počas nasledujúcich štyroch desaťročí, ktoré som v súkromnej kancelárii strávil, som s Jeho Svätosťou veľa cestoval ako jeho osobný tajomník či tlmočník. Stál som po dalajlamovom boku pri stretnutiach s tromi pápežmi, tromi americkými prezidentmi, mnohými hlavami

Počas môjho pôsobenia v súkromnej kancelárii Jeho Svätosti som v prvých rokoch sprievádzal dalajlamu na väčšine jeho ciest po Indii aj do zahraničia a pôsobil som v mnohých pozíciách, napríklad ako tlmočník.

ďalších štátov, veľvyslancami, vedcami, umelcami, priaznivcami či odporcami. V tejto pozícii, ku ktorej som sa dostal len vďaka šťastnému faktu, že som bol v pravý čas na správnom mieste, som sa stal priamym svedkom udalostí svetového významu. Najdôležitejšie však je, že som mohol slúžiť nášmu duchovnému a svetskému vodcovi, žijúcemu bódhisattvovi, ktorý nám stále ukazuje cestu. To už však predbieham...

Táto fotografia z Bódhgaje ma zachytáva skrčeného napravo pod trónom Jeho Svätosti. Po mojej pravici je v kresle Sakja Thidzin Ngawang Kunga, 41. hlava tibetskej buddhistickej školy Sakjapa.